

MIKKELIN HIIPPAKUNNAN PIISPA

Kuka käyttää kirkon ääntä tänään?

Esitelmä Kirkko myrskyn silmässä –symposiumissa 25.2.2014 Joensuussa

Viime kesän kirkollisen keskustelun kuumentuessa Iltalehdessä oli 11.7.2013 otsikko ”Räsänen ei ole kirkon ääni”. Lehdessä haastateltu pastori, tietokirjailija Jaakko Heinimäki totesi, että ”Räsänen puhuu sisäministerinä ja puolueensa puheenjohtajana, eikä hän ole kirkon ääni. Se on itsestään selvää.” Iltalehden uutisen kirvoittamana Juha Molari puolestaan kirjoitti jo samana päivänä ärhäkän blogin otsikolla ”Jaakko Heinimäki ei ole kirkon tai kristinuskon ääni”.¹

Nämä kaksi kirjoitusta paljastavat kirkon ääneen liittyvän dilemman. Kuka voi käyttää kirkon ääntä? Kenellä on oikeus lausua kirkon kanta? Kokonaan oma kysymyksensä on se, mikä sitten koetaan tai tulkitaan kirkon ääneksi esimerkiksi julkisuudessa. Yleisellä käsityksellä kirkon kannasta ei välttämättä ole paljonkaan tekemistä kirkon virallisen kannan kanssa.

Kysymys kirkon äänestä nousee keskusteluun aika ajoin. Ehkä syy on siinä, ettei luterilaisuudessa ole kysymykseen yksinkertaista vastausta. Luterilaisessa kirkossa asia ei ole yhtä yksiselitteinen kuin eräissä toisissa kirkoissa, joissa kirkon ylin ääni kuulu selvästi jollekin synodille, konsiilille tai korkeimmalle piispalle.

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa ”kirkon ääntä” on tutkittu ja selvitelty erityisesti 1970-luvulla käydyssä vilkkaassa keskustelussa ja piispainkokouksen silloin asettaman työryhmän mietinnössä.² Viimeksi asiaa lienee kirkon sisällä lyhyesti selvittänyt Kirkon tutkimuskeskuksen tutkija Maarit Hytönen julkaisussa ”Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset” (2003).³ Arkkipiispoista kirkon äänen käyttämisestä on pohtinut erityisesti Martti Simojoki⁴, mutta sitä ovat sivunneet myös Mikko Juva⁵ ja Jukka Paarma⁶.

Kirkon äänen käyttämisestä voi tarkastella praktisena kysymyksenä. Tällöin kyse on lähinnä siitä, mikä toimielin muodostaa kirkon kannan kulloinkin esillä olevaan asiaan. Kirkolliskokouksen tehtäväluettelossa kirkkolain 20:7 §:ssä sanotaan, että kirkolliskokous käsittelee asioita, jotka koskevat kirkon oppia ja työtä sekä kirkon lainsäädäntöä, hallintoa ja taloutta. Edelleen yksityiskohtaisessa tehtäväluettelossa todetaan, että kirkolliskokouksen asiana on käsitellä kysymyksiä, jotka edellyttävät kirkon uskoa ja oppia koskevia tai niihin pohjautuvia periaatteellisia kannanottoja ja ryhtyä toimenpiteisiin niiden johdosta.⁷

---

¹ Hiilamo 2013; Molari 2013.

² Kirkon ääni 1976.

³ Hytönen 2003.

⁴ Simojoki 1972, 1975, 1977, 1982. Ks. myös Niiranen 2008.

⁵ Juva 1979.

⁶ Paarma 2004.

⁷ Kirkkolaki ... 2013, 89-90.

Piispainkokous puolestaan käsittelee kirkkolain 21:2 §:n mukaan muun muassa kirkon uskoa, julistusta ja työtä sekä hiippakuntien hallintoa ja hoitoa koskevia asioita.⁸

Näistä kirkkolain kohdista voidaan päätellä, että lainsäädännön mukaan kirkon uskoa ja oppia koskevien asioiden asiantuntijaelin on piispainkokous. Milloin tarvitaan kirkkoa koskeva päätös, sen tekee piispainkokouksen esityksen tai lausunnon saatuaan kirkolliskokous. Nykyisessä kiivastahtisessa yhteiskunnallisessa ja lainsäädännöllisessä uudistustyössä tosin kirkkohallitus on joutunut aika usein antamaan kirkon puolesta lausuntoja, jotka ainakin sivuavat kirkon uskoa ja oppia. Tämä perustuu kirkkohallituksen asemaan kirkon yleishallintoviranomaisena, jolle on annettu tietty lausunnonantovelvollisuus (KL 22:2)⁹.

Parhaillaan kirkolliskokouksen käsittelyssä olevassa kirkon keskushallintoa koskevassa uudistusesityksessä pyritään selkiyttämään toimielinten toimivaltaa.¹⁰ Nimittäin kirkolliskokouksen, piispainkokouksen ja kirkkohallituksen työnjako herättää silloin tällöin keskustelua. Lähinnä on silloin ollut kyseessä kirkon uskoa ja oppia koskevat asiat tai kirkolliskokouksessa esiintynyt pyrkimys puuttua myös sellaiseen kirkon johtamiseen, joka kirkkojärjestyksen mukaan kuuluu joko hiippakunnille ja niiden piispoille tai sitten kirkkohallitukselle.

Arkkipiispa Mikko Juva summasi kirkolliskokouksen päätöspuheessaan syksyllä 1979 kuluneen vuosikymmenen keskustelua: ”Päätyvällä vuosikymmenellä kirkossamme on paljon keskusteltu ’kirkon äänestä’. Keskustelu lähti liikkeelle tilanteesta, jolloin erilaiset katsomukset iskivät yhteiskunnassamme kiivaasti yhteen ja jolloin myös kirkon piirissä esiintyvät käsitykset ja lausutut mielipiteet saattoivat suuresti poiketa toisistaan. Varsin nopeasti keskustelu urautui selvittämään ongelmaa, kenellä on oikeus ilmaista kirkon kantaa. Niin ymmärrettävä kuin tämä kysymyksenasettelu vallitsevassa tilanteessa olikin, merkitsi se kuitenkin sitä, että pohdinnan painopiste onnettomalla tavalla siirtyi maailman kirkolle asettamista kysymyksistä kirkon omiin sisäisiin valtarakenteisiin. Seurauksena onkin ollut, että aikamme ja ajatustyömme on liaksi mennyt kirkon viran, sen aseman ja oikeuksien tutkimiseen eikä sen pohdintaan, mitä meillä on ihmisille sanottavaa. Tärkeämpää kuin pohtia kysymystä, kenellä on oikeus toimia kirkon äänenä, on tarttua perustavaan kysymykseen, kuka pystyy välittämään aikalaisillemme sanan Jumalalta. Jos meillä on puhuttavanamme vapauttavaa sanaa, joka antaa lähimmäiselle toivon ja antaa hänelle ilon, kyllä se kuullaan riippumatta siitä, kuka kirkossa sen lausuu. Kirkon arvovalta ei koskaan voi olla institution arvovaltaa, vaan aina sanoman arvovaltaa.”¹¹ – Minkä verran viimeaikaisessa keskustelussa kirkon äänestä on jälleen unohtunut tämä näkökulma?

Arkkipiispa Juvan puheenvuoro tuo hyvin esille sen, että kysymykseen kirkon äänen käyttämisestä ei voi vastata tyydyttävästi pelkästään käytännöllisellä, praktisella toimielinten tehtäväjako perustuvalla vastauksella. Kirkon äänen käyttämisestä on tarkasteltava teologisesti. Silloin kyse on syvästä teologisesta kysymyksestä, joka liittyy kirkon olemukseen ja järjestysmuotoon. Siksi tuon seuraavassa esille kolme perustavaa teologista näkökohtaa. Ne on otettava huomioon, kun vastataan kysymykseen, kuka käyttää kirkon ääntä.

Ensinnä luterilaisen opin kokonaisuuteen kuuluu keskeisesti uskovien yhteinen pappeus. Kaikki Kristukseen kastetut uskovat ovat pappeja. Kirkossa täytyy siis jo sen perusteella olla laaja sanan- ja mielipiteenvapaus. Tässä mielessä jokainen kirkon jäsen käyttää sen ääntä.

⁸ Kirkkolaki ... 2013, 92.

⁹ Kirkkolaki ... 2013, 93-94.

¹⁰ Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinnon kehittäminen 2012, 32.

¹¹ Juva 1979.

Kirkossa on myös apostolinen virka, joka tunnustuskirjojen mukaan perustuu jumalalliseen sääntämiseen. Kirkon viralle, ennen kaikkea piispalle, kuuluu kolminainen tehtävä: opetusvirka (magisterium), vihkimisen virka (ordinatio) ja oppia ja elämää koskeva tuomiovalta (jurisdictio). Näin kirkon äänen käyttäminen kuuluu kirkon viran luonteeseen ja tehtäviin.

Toiseksi kirkon opetuksessa ylimpänä auktoriteettina ovat Jumalan pyhä sana sekä sitä tulkitsevat kirkkomme tunnustuskirjat. Tämä ylin auktoriteetti todetaan selkeästi sekä kirkkolain että kirkkojärjestyksen ensimmäisessä pykälässä. Kirkon äänen – ollakseen *kirkon* ääni – on perustuttava näihin auktoriteetteihin. Kun Raamatun sanaa ja tunnustuskirjojen opetuksia tulkitaan ja sovelletaan tämän päivän elämään, silloin on kyse kirkon kannanotoista uskon ja opin kysymyksissä, siis kirkon äänen käyttämisestä.

Arkkipiispa Jukka Paarma käsitteli kirkolliskokouksen avauspuheessa keväällä 2004 kirkon ääntä. Hän päätti puheensa kertomalla vierailustaan 2003 ortodoksisen maailman korkeimman edustajan, ekumeenisen patriarkan luona Konstantinopolissa. ”Patriarkan residenssissä istuimme hänen virallisessa vastaanottohuoneessaan. Huoneessa keskeisellä paikalla oli Konstantinopolin piispan istuin, patriarkanistuin. Siinä hän tapasi istua virallisten vastaanottojen aikana. ja lausua kehotuksen tai opetuksen sanoja. Tämän istuimen takana korokkeella oli suurempi istuin. ”Patriarkka ei istu siinä koskaan”, sanoi Bartolomeos minulle. Sen sijaan istuimella oli avattuna suuri kokoinen Raamattu. Korkeimmalla istuimella oli kirja kertomassa kirkon ylimmästä auktoriteetista, sen paikalle ei istu kukaan ihminen. Oman kirkkomme ääni tulee myös hakea Jumalan sanasta, jota tulkitsemme yhteisesti. Kirkon äänen osalta ei tärkeintä ole, kuka sen kulloinkin ilmaisee, vaan se että ääni on oikea, vahva ja tämän ajan ihmisten elämään vaikuttava.¹² – Tämä näkökulma tuntuu valitettavasti helposti nykykeskustelussa unohtuvan.

Kolmanneksi keskeisen luterilaisen periaatteen mukaan valta kirkossa kuuluu kaikkien uskovien kokonaisuudelle eli kirkolle. Kirkon auktoriteettina on Jumalan sanan ja tunnustuksen lisäksi ”uskovien yhteinen konsensus eli yhteinen mielipide”. Luther käytti tästä myös ilmausta ”uskon yhteinen tietoisuus” ja Augsburgin tunnustus sanontaa ”suuri konsensus”. Tämä yksimielisyys käsittää sekä horisontaalisen että ajallisesti pitkittäisen ulottuvuuden. Nykyhetken uskovien kesken tulisi vallita yhteinen mielipide, mutta se ei vielä riitä. Konsensuksen tulee ulottua ajassa taaksepäin aina apostolien aikaan asti. Kirkon äänen muodostamisessa ei ole kyse ainoastaan keskustelusta nykyajan kirkon jäsenten kesken. Keskustelussa ja päätöksenteossa on otettava huomioon meitä edeltäneet kirkon jäsenet mielipiteineen, ts. apostolien aikaan ulottuva kirkon yhteinen usko ja oppi.

Kirkon erityiseen virkaan, siis piispan- ja papinvirkaan vihitään kirkon kutsusta henkilöitä. Heidät erotetaan hoitamaan kirkossa Jumalan sanaa ja sakramenteja, opettamaan ja hoitamaan sieluja. Viran haltija ei saa auktoriteettiaan seurakunnalta tai kirkolta vaan Kristukselta ja hänen sanaltaan. Virka on kirkkoa varten. Se saa toimia vain uskovien yhteisen konsensuksen mukaisesti, yhdessä sen kanssa sekä sitä palvellen. Konsensus tarkoittaa koko kirkon yksimielisyyttä, ei esimerkiksi paikallisen seurakunnan tai viranhaltijan oman viiteryhmän yksimielisyyttä. Viran hoitaja on opettaja, Jumalan sanan tulkitsija, mutta hän tekee sen konsensuksessa uskovien yhteisön kanssa.

Yksityinen henkilö, olkoon maallikko, pappi tai piispa, ei kirkon edustajana tai peräti kirkon äänenä esiintyessään voi toimia uskovien konsensuksen vastaisesti. Edellä mainitussa Kirkon

---

¹² Paarma 2004.

ääni -työryhmän mietinnössä silloisen dosentti, sittemmin professori Tuomo Mannermaan tekstiin pohjautuvassa osiossa sanotaankin, että ”kirkon virka saa toimia vain uskovien yhteisen konsensuksen mukaisesti, yhdessä sen kanssa sekä sitä palvelleen.”¹³ Monien erilaisten mieliteiden kokonaisuudessa kirkon ääni on se yhteinen mielipide, jonka kirkossamme muodostaa piispojen yksimielisyys, kirkolliskokouksen päätös ja uskovien kirkkokansan hyväksyntä.

Samaa näkökohtaa korosti arkkipiispa Martti Simojoki: ”Haluan vain painokkaasti huomauttaa, että kirkon opetusviran haltijoitten, niin piispojen kuin pappienkin erityisenä velvollisuutena on huolehtia siitä, että ”kirkon ääneksi” tajutut kannanotot nousevat kirkon uskon pohjalta eivätkä noudattele erilaisten ideologioiden, poliittisten ja maailmankatsomuksellisten enempää kuin vaihtelevien teologistenkaan muotivirtausten esittämiä ohjelmia. Kirkon opetusviran haltijoiden nimenomaisena velvollisuutena on oleva huolehtia siitä, että ”kirkon ääni” olisi ”puhdas”, vaikka se ei olisikaan ”suuri”. ”¹⁴

Kysymykseen kirkon äänen käyttämisestä ei luterilaisuudessa ole löytynyt yksiselitteistä vastausta. Tutkija Maarit Hytönen on todennut, että ”keskustelu kirkon äänestä on jatkunut Kirkon ääni -mietinnön jälkeen aina meidän päiviimme saakka ja todennäköisesti jatkuu vastaisuudessaakin.”¹⁵ Samoin arvioi jo eläkkeelle jäänyt arkkipiispa Martti Simojoki artikkelissaan Teologisessa Aikakauskirjassa 1982: ”On oletettavissa, että kysymystä ’kirkon äänestä’ on pakko edessä olevina aikoina luterilaisen teologian kannalta tarkemmin selvittää.”¹⁶

Arkkipiispa Jukka Paarma korosti kirkolliskokouksen avauspuheessaan keväällä 2004 avoimen keskustelun tärkeyttä. Kun kirkon ääni on ennen kaikkea koko kirkon, uskovien yhteisön ääni, ei se voi olla solistien, vaan koko orkesterin yhteisointi. Ihanne on, kun sen eri instrumentit soittavat tarkalleen säveltäjän nuottien mukaisesti ja yhteissoitollaan muodostavat ihanan harmonisen moniäänisen kokonaisuuden. Käytännöstä tiedämme, ettei se ole koskaan riitasoinnuton. Välillä se kuulostaa jopa keskenään sovittamattomien äänten kakofonialta. Täydellinen konsensus ei tässä ajassa liene mahdollinen. Matkalla olevan Jumalan kansa etsii, keskustelee, väittelee. Sen piirissä on tietoisesti raivattava ja säilytettävä tilaa erilaisten mielipiteiden esittämiselle, kyseenalaistamiselle, protestoinnillekin.¹⁷

”Sellaisistakin kysymyksistä, joihin on tehty päätös ja ratkaisu esimerkiksi kirkolliskokouksessa, on keskustelun saatava jatkuva, jos sellaiseen on tarvetta. Silmämääränä on kuitenkin oltava lojailus tehdyille päätöksille ja saavutetun konsensuksen, kirkon yhteisen ratkaisun arvostaminen. Siltä pohjalta voi nousta keskustelu, jota leimaa eri mielipiteiden kunnioitus ja omien mielipiteiden suhteuttaminen koko uskovien kansan mielipiteeseen. Sellainen keskustelu voi olla kirkolle hyödyllistä ja sitä rakentavaa.”¹⁸ Tähän toivomukseen yhdyin mielelläni.

Seppo Häkkinen

* * *

¹³ Kirkon ääni 1976.

¹⁴ Simojoki 1972; Simojoki 1975; Niiranen 2008, 370-371.

¹⁵ Hytönen 2003, 14.

¹⁶ Simojoki 1982, 99.

¹⁷ Paarma 2004.

¹⁸ Paarma 2004.

Kirjallisuus

Hiilamo, Elli-Alina

2013 ”Räsänen ei ole kirkon ääni”. Iltalehti 11.7.2013.
http://m.iltalehti.fi/uutiset/2013071117252662_uu.shtml

Hytönen, Maarit

2003 Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 80.
 Jyväskylä: Kirjapaja.

Juva, Mikko

1979 Arkkipiispan päätöspuhe IX. – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon
 kirkolliskokous. Pöytäkirja. Syysistunto 1979. Pieksämäki.

Kirkkolaki ...

2013 Kirkkolaki, kirkkojärjestys, kirkon vaalijärjestys, kirkon sääöskokoelma 2013.
 Kirkkohallitus. S.l.

Kirkon ääni

1976 Piispainkokouksen 12.2.1975 asettaman työryhmän mietintö. S.l.

Molari, Juha

2013 Jaakko Heinimäki ei ole kirkon tai kristinuskon ääni.
<http://juhamolari.blogspot.fi/2013/07/jaakko-heinimaki-ei-ole-kirkon-tai.html>

Niiranen, Pekka

2008 Martti Simojoki - kirkon ääni. Helsinki: Kirjapaja.

Paarma, Jukka

2004 Arkkipiispan avauspuhe XIII. – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon
 kirkolliskokous. Pöytäkirja. Kevätistunto 2004. Helsinki: Kirkkohallitus.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinnon kehittäminen

2012 Kirkon keskushallinto 2015 -työryhmän mietintö. Suomen ev.lut. kirkon
 keskushallinto. Sarja C 2012:6. S.l.

Simojoki, Martti

1972 Piispainkokouksen pöytäkirja 14.-15.3.1972. Pieksämäki.

1975 Piispainkokouksen pöytäkirja 12.-13.2.1975. Pieksämäki.

1982 Piispa ja synodi luterilaisen kirkon hallinnossa. – Teologinen Aikakauskirja
 2/1982.